

סימן מז : דין מי שכופין אותו להוציאה, לגבי תוספת כתובה נכסי מלוג ומזונות

ערעור על סעיף ב' מפסק-דינו של בית הדין האזורי תל-אביב שניתן ביום ח' בניסן תש"ל, בתיק כז2495/, בו קבע כי אין למערער שום תביעה על הדירה בחולון או חלק ממנה בגין גירושין.

בסעיף ב' בפסה"ד נשוא הערעור, נאמר :

"אין לבעל שום תביעה בגין הדירה בחולון, כי אף אם נקבל דבריו שהוא שילם עבור הדירה, הרי מכיון שרשם הדירה על שמה ה"ז כאילו נתן לה במתנה".

הערעור בפנינו נסוב רק על הסעיף הנ"ל. לדברי ב"כ המערער "טעה ביה"ד האזורי בקובעו שגם אם אפילו נרכשה הדירה בכספו של המערער, הרי יש לראות זאת כאילו נתן אותה במתנה לאשה, מאחר ורשם הדירה בשמה. ואשר על כן שומה הי"ע על ביה"ד לשמוע ראיות והוכחות בקשר להשקעות שהושקעו ע"י המערער".

אני מסכים למסקנא של הגר"ש אלישיב שליט"א לדחות הערעור, כי בזה שהדירה נרשמה על שמה של המשיבה יש בזה משום הוכחה שמכספה נרכשה, וטענת המערער שלא ניתן לו להוכיח שגם הוא השתתף בכספיו ברכישת הדירה לא נראית כטענה שיש בה ממש, מאחר שגם לפי דבריו אין לו אלא עדויות של ספים אבל לא שהשקיע כספים אלה בדירה זו.

אכן אילו היה בידי המערער להוכיח כי גם הוא השתתף ברכישת הדירה כי אז היה לדעתי יסוד לתביעתו לקבל כספו בחזרה, אעפ"י שנאשר את קביעת כבי"ד האזורי "שעי"ז שרשם על שמה הרי נתן לה את חלקו במתנה". וזה כפי שיבואר להלן :

כבי"ד הר"ג שליט"א רואה מחלוקת בין "חלקת מחוקק" (סי' צ"ט סק"ז) לבין מש"כ "שלטי גבורים" פ"ח דכתובות. ולענ"ד דברי "חלקת מחוקק" ברורים ופשוטים בטעמם, ואין מי שיחלוק עליהם.

"חלקת מחוקק" מרחיב את דברי "בית שמואל" שכתב (בסי' קנ"ד) דבכל אלה שאמרו שם שכופין להוציא פטור מתוס' כתובה שלא כי לה אלא כשיוציאנה שלא עפ"י תביעתה. ומוסיף החלקת מחוקק דה"ה לענין מתנות שנתן לה.

ונראה שדברי הבי"ש והח"מ יסודם בהלכה המבוארת ברמ"א (סי' ע"ג) בדינא דמתיבתא שאומרת מ"ע באמתלא מבוררת "כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו". ובאמתלא זו, לאחר שנתבררה לבי"ד התנהגותו הנלווה, אינה צריכה לא השבעה ולא קבלה בחרם כמבואר בתשו' מהרש"ל (סי' ס"ט):

בנדון זה שהיא אמרה שהוא מאיס עליה מחמת מעשי הרעים וכו' אין לך מאיס גדול מזה, ומי לא יודה בזה שהוא מאוס ממש ושנוי בעיני אלקים ואדם אף אם היא לא טענה, ק"ו שטענה וכו' בניד"ד לא משבעינן וכו'.

ואעפ"כ ההלכה בזה שמחזירה "כל מה שנתן או כתב לה". והוא משום שלא כי לה אדעתא דתיפוק מיניה כמבואר שם בביאור הגר"א.

והרי גם כשעוסק במלאכה בזויה ומסריחה הא דכופין להוציאה הוא מפני שטוענת שמאוס עליה וא"י להזקק לו. א"כ כשם שבשהוא גרם שימאס עליה אעפ"כ חייבת להחזיר המתנות וכן אינה נוטלת כלום ממה שכתב לה, כן בהא דכופין להוציאה כשמאוס עליה בשל התעסקותו.

ובפשוטות דברי הבי"ש בסי' קנ"ד שבהללו שכופין להוציא מ"מ אין לה תוספת כתובה, קאי על כל המבואר שם בסעיף זה, כולל גם במש"כ הרמ"א שם מהאגודה דברועה זונות י"א שכופין להוציא. וגם ע"ז קאי מש"כ הבי"ש דמ"מ תוספת כתובה אין לה. דאל"ה הו"ל לפרושי. וכן קאי ע"ז דברי הח"מ. ואין מקום לחילוק של מעתרה"ה דמאחר שבידו לתקן דרכו ולהתייצב על דרך טוב "בכה"ג לא הפסידה מתנותיה ודינו כמגרש מרצונו. ואף חייב לשלם לה תו"כ".

ולפמש"כ שמקור הדברים ברמ"א בדינא דמתיבתא, הרי שם ג"כ המדובר בכה"ג "שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו", דיכול לתקן דרכו ולהתייצב על דרך טוב, ומ"מ חייבת להחזיר המתנות ומפסידה כל מה שכתב לה. והטעם פשוט כי אף עפ"י שהוא הגורם והוא הפושע והיא אנוסה למאוס בו כיון שהוא מאוס בעיני אלקים ואדם, כלשון המהרש"ל, מ"מ אמדינן לדעתיה שאינו רוצה לתת לה מתנות בכה"ג דלמפק קאי.

[וצ"ע בדין האגודה הנ"ל בטענה שהוא רועה זונות, שמבואר שם שהוא מצד דרועה זונות יאבד הון וסופו לא יהיה בידו לפרנסה, וא"כ ה"ז כהא דאמתלא מבוררת דסי' ע"ז שהוא ג"כ מצד שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו, ואילו התם נקטינן דאין כופין להוציא, ואילו בהא דאגודה כופין, ואולי מטע"ז נקט הרמ"א בלשון "יש אומרים". וע"י ב"חכם צבי" סי' קל"ג שפקפק בהא דהאגודה :

שאינ דעתי נוחה בטעם זה שיהא נידון ע"ש סופו כבן סורר ומורה דחידוש הוא ולא גמרינן מיניה.

ומ"מ נראה שלהלכה הסכים עמו כדחובא ב"באר היטב" ברועה זונות, "דמוחזק לכך ועומד במרדו".

ועיינתי בס' האגודה וראיתי שמביא שם נימוקים נוספים להא דפסק דכופין אותו להוציא. וז"ל שם בא"ד :

...ופסקתי שאם תביא עדים שהוא כן יוציא ויתן כתובה, אבי"ע קרא, אבי"ע גמרא, אבי"ע סברא.

אבי"ע קרא, דכתיב אם תקח נשים על בנותי. אבי"ע גמרא דאמרינן הכא והוא דאפשר בסיפוקייהו, ובנידון זה כתיב ורועה זונות יאבד הון. ואבי"ע סברא - דגרע מכל הני דפי' המדיר.

ואחרי שפסקתי הכתב שלחו קרובי האשה תשובת הר"מ ז"ל מכתבת ידו והאריך בו מאד, וכתב כל הני טעמי שכתבתי, וסוף דבריו היכא דאיכא סהדי או שהודה מעצמו, כייפין ליה להוציא".

עפ"י נראה שטעם זה שע"י שרועה זונות יאבד ממונו, אינו הנימוק היחיד ולא העיקרי, ועיקר הטעם נראה שהוא משום "דגרע מכל הני דפי המדיר", שקפידתה של האשה וקנאתה בירך חברתה נפקת ברא גדולה ביותר, ומשוי"כ הוא דכייפין להוציא. אבל מטעם שמכלה ממונו לחוד באמת אין כופין להוציא. א"כ אין סתירה מהאי דינא לדינא דמתיבתא דסי' ע"ז.

ותתורץ בזה גם הערת "חכם צבי" הנ"ל "שיהא נידון ע"ש סופו כבן סורר ומורה". כי אין זה אלא אחד הנימוקים, והוא מצטרף לשאר הני שנתפרטו כנ"ל.

ועפ"י האמור לא יתכן שיהא מי שחולק על הבי"ש והח"מ שדבריהם ברורים ונכונים.

ומשוי"כ "שלטי הגבורים" שבתובעת גירושין כדן ה"ה כמו שגירשה בעלה מרצונו, גם זה נראה שאין בזה חולק כי כן היא גם משמעות דברי הרי"ף עצמם שלא כי הדין דישבע כמה הוציא ויטול אלא במורדת גרידא, וביותר מזה מפורש ברמב"ם (פי' כ"ג מאישות ה"י):

בד"א במגרש אבל האשה שמרדה וכו' שלא הקנה לה כדי שתטול ותצא מעצמה.

הרי שכל הדין הוא רק בכה"ג שיוצאת מעצמה, היינו ללא נימוק מוצדק. אבל לא באופן אחר שיציאתה מוצדקת והוא מגרש עפ"י הדין שחייב לגרשה.

ולא כי הרי"ף "שעיקר הדין" שמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" הוא משום דמתנה יהיב לה, דאם זה מצד מתנה לא היה מקום להבחין אם אכל קימעא או לא. וכן כל השוי"ט שבגמרא שם לענין אריס, והחילוק דאמרינן שאם הבעל עצמו אריס יכולה לטעון שהבעל עצמו היה עושה זאת, וכל זה אינו שייך אם נאמר שזוהי מתנה מהבעל לאשתו, דא"כ מה מקום לומר שהאריס אף הוא נותן לה מתנות, וכן מאן יימר לן, גם אם הבעל אריס, שהיה נותן לה מתנת חנם, שמא היה מתנה בפירוש שיקבל שכרו.

אלא זה שאמרו שמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוא מטעם אחר. לפי הבי"ש ה"ז מצד תקנת חכמים, כשהקנו לו פירות נכסי מלוג הטילו עליו גם חיוב לדאוג למצב תקין של הנכסים, וכלשון המאירי שם: שחכמים תקנו לו פירות ועליו לתקן הנכסים וכו'. ותקנו בזה שכל הנהנה מנכסים אלה, שעל פי רוב הכנסתו מרובה פי כמה מההשקעה, וע"כ אף שקרה מקרהו שלא הוציא יציאתו, כל שלא בא הדבר מחמת מרד ומעל מצידה, אינו יכול לתבוע כלום. וכך הם דברי הבי"ש בנידון (סי' פ"ח סקכ"ב):

מיהו מ"ש בח"מ אם הפועל אכל קצת הפסיד, יש לספק, כי י"ל דדוקא בבעל תקנו חז"ל אם אכל הפסיד, אבל פועל וכו' י"ל דאין דינו ממש כבעל.

ובשיטה מקובצת מדברי הראשונים נראה שהוא מצד **אומדן דעת** של הבעל, שהשקיע לא ע"מ לתבוע מהאשה שכרו, אלא להוציא פרי השקעותיו **מהנכסים עצמם**. ז"ל תלמידי רבינו יונה:

הוציא הרבה ואכל קימעא וכו' פירוש אם נפלו לה נכסים נכסי מלוג, הדין הוא שהבעל יעביד השדות כפי מה שצריך כדי שלא יפסדו ושיאכל הוא כל הפירות... שאעפ"י שהוציא הרבה ולא אכל מן הפירות כ"א מעט... אמרינן כי באותו מעט שאכל גילה דעתו **שבעבור שיאכל הוא הפירות** היה עושה, והיה מתכוין להשביחה בשנה זו להוציא עליה הרבה, כדי שיעשה פירות הרבה לשנה האחרת וכו'.

עו"ש בשם הריטב"א:

המוציא הוצאות על נכסי אשתו פירוש כל נכסי אשתו בכלל, ואפילו שאין לו בהם כלום שיש לה רשות למכור ולתת לאחרים... לעולם הוא מוחל כשאכל קימעא, דלא שכיח שתתן לאחרים משום איבה, ועדיין הוא מצפה שתמות ויירשנה.

יוצא ברור מכל הנ"ל, שלא מכוח מתנה נחתינן עלה, אלא מפני שההשקעה היתה ע"מ שיקבל בחזרה ע"י אכילת הפירות (אם זה מצד אומדן דעת הבעל שכך היתה כוונתו, ואם מצד שכך תקנו לו חכמים). וע"כ בכל הני גווני שמוציא אותה טרם שנהנה מכל פרי השקעתו, שלא בפשיעתו, בין שזה מצד רצונו גרידא, ובין שזה מצד שמחוייב בזה מכוח הדין, שגם זה כמוציאה מרצונו, וכלשון הרי"ף "כשהבעל רוצה לגרשה" (שהכוונה בזה שכיון שחייב ומצוה לקיים דברי חכמים הרי הוא "רוצה לגרשה") אמרינן מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, כי ע"מ כן הוציא מה שהוציא. והרי זה כמי שנכנס לעיסקא, שיתכן גם לפעמים שיפסיד, שע"מ כן נכנס לעסק, ואינו דומה למתנה שאינה ע"מ לקבל תמורה, וע"כ אמדינן לדעתיה שלא היתה אלא ע"מ למיקם קמיה. וכ"ז במוציאה שלא בפשיעתה. משא"כ במורדת, שהיא מפקיעה ממנו בפשיעתה את זכותו באכילת הפירות, בזה הן אם נאמר שהוא מצד תקנת חכמים והן שנאמר שהוא מצד אומדן דעתו, ודאי בזה ל"ש להפסידו מה שהשקיע, דבכה"ג ודאי לא תקנו חכמים. וכן הוא עצמו לא ע"ד כן השקיע, שתפקיע ממנו זכותו בפשיעתה.

והא דכ' הרי"ף שבמורדת בין שאכל בין לא אכל ישבע כמה הוציא ויטול "דלא יהא אלא מתנה אמרינן כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה וכו'" אינו אלא לרווחא דמילתא, וכלשונו "דלא יהא אלא מתנה". והיינו, שגם אם היינו רואים השקעתו בנכסים כמתנה, ג"כ יכול לתבוע חזרה, ומכל שכן בהא שאי"ז מתנה כלל אלא השקעה ע"מ לחזור ולהוציא, ובפשיעתה נמנע ממנו.

וכל זה במורדת דוקא. משא"כ כשחייב להוציא מדינא, ודאי דגם להרי"ף איבד מה שהוציא כשאכל קימעא, כי ע"מ כן השקיע, ומזלו גרם שאינו יכול ליהנות באופן מלא מפרי השקעתו, ואלה הם דברי "שלטי הגבורים" שכ"ע מודים בזה, ואין כאן שיטה חלוקה על הרי"ף.

ואיני רואה גם ש"תורת אמת" חולק ע"ז, כי דבריו קאו במגרשה מחמת מרדה. ובזה לחלק יצא בין שכתבו עליה אגרת מרד דחל בה דין מורדת, לבין שלא הגיעו הדברים לידי כך. ואם אמנם היו ביניהם קטטות ומריבות, ומחמת זה

הוא מגרשה, אך עכ"פ עדיין לא חל בה דין מורדת כנדרש עפ"י התנאים בהלכה, ואז נחשב כמגרש מרצונו, דאין מי שמחייבו לגרשה. ע"כ אינה חייבת להחזיר המתנות, דלא גרע מהא דמוציאה כשסרחה תחתיו דסי' צ"ט, שמ"מ נקטינן שמתנתו מתנה.

מכל הנ"ל יוצא שבניד"ד שאמנם אם מצד ההוכחות על התנהגות המערער נראה שיש מספיק הוכחות להגדרתו כרועה זונות, שכנ"ל נ' דלהלכה נקטינן שבהחזק אי"צ התראות נוספות, ודינו פסוק עפ"י ס' האגודה ותשובת הר"מ שהובאה בדבריו, שכופין להוציא ויתן כתובה, מ"מ גם בכה"ג רשאי לתבוע החזרת המתנות.

אכן כל זה, אם היה באמת מוכיח שנתן לה מתנה, ואילו בניד"ד אין בידו הוכחות מספיקות, ע"כ הנכסים בחזקת האשה, וכפי שרשומים על שמה. יש איפוא לדחות הערעור.

סימן מח : בעל רועה זונות

לפנינו ערעור וערעור-נגדי על פסק הדין של כב' ביה"ד האזורי תל-אביב מיום כ"ו תשל"ט (תיק לו8292) בו נפסק כדלהלן :

א. לאור טענות האשה שהן חמורות ודברי העדות שהובא בפני ביה"ד, אין ביה"ד נענה לבקשת הבעל לחייב האשה שתחזור לשלום. אבל מאידך גיסא כל העדויות וההוכחות אינן די מספיקות שנוכל לפסוק שהבעל חייב לגרש את אשתו. ובפרט שרוב העדויות מדברות על הזמן שלאחר נטישת הבית ע"י האשה. שלדעת הבעל עצם מצב זה מרשה לו כאילו לחיות ולבלות בצורה שבחר בה ואינו מרגיש שנוהג זה חיבל, בצורה הרצינית ביותר, במאמציו לשלום, שיתכן והיו כנים ואמיתיים.

ב. לאור החלטתה הנחושה של האשה שלא להשלים עם בעלה, לא נראה לביה"ד שאי פעם ישרור שלום בביתם, וברור שמצב זה אסור לו שימשך כי זה דבר המחבל בנפש הילדים בצורה החמורה ביותר ומרבה סבל לצדדים ללא הצדקה. לכן דעת ביה"ד שעליהם להתגרש מיד וללא דחוי ועליהם לבוא לידי הסדר בענינים הכספיים.

ג. שתי הבנות ישארו בהחזקתה של האשה. כלכלתם ועניני ראיית הילדים וקבלתם ישאר כפי שכבר נפסק ע"י ביה"ד וזאת עד להחלטה אחרת.

הערעור הוגש מטעם האשה ע"י בא כוחה, והערעור הנגדי ע"י ב"כ הבעל. הערעור מטעם האשה הוא על שלשה עניינים. והם: א. לחייב המשיב במתן גט פיטורין; ב. לחייב את המשיב בתשלום מזונות הבנות, ולשאר הוצאותיהן בסך 4,000.- ל"י לחודש צמודות; ג. לקבוע את הבקורים של המשיב עם הבנות אחד לשבוע ושבת אחת לשבועיים לסרוגין, וכן תובעת הוצאות המשפט.

הערעור הנגדי נסב על חיוב המזונות של הבנות שיש לחייב האשה להשתתף במזונותיהן מדין צדקה. כן תובע הוצאות המשפט.

שמענו טענות הצדדים, ואחר העיון בתיק של ביה"ד האזורי אנו בדעה שצודקת האשה באשר לסעיף א' של פסק הדין לפיו נדחתה תביעת האשה לגירושין. ביה"ד בנימוקיו לדחיית תביעת הגירושין כותב (בסעיף א' המובא לעיל): "כל העדויות וההוכחות אינן די מספיקות שנוכל לפסוק וכו'". אך גם אם "רוב העדויות" מדברות על קשריו עם נשים שונות ובילויי בבתי מלון שונים ובדרכים אחרות עם נשים שונות אחרי שאשתו נטשתו, הרי ישנן גם מספיק עדויות שלא הוכחו שאף בהיותם יחד היה מבלה ואף מזמין הביתה נשים מפוקפקות ומבלה אתן. וכן היה נוהג לחזור הביתה בשעות הלילה המאוחרות, ולטענת האשה, גם היה נוהג באותה שעה באלימות כשהיתה מעירה לו על התנהגותו זו.

יתר על כן, לפי עדות אחד העדים, האיש היה שקוע בחובות והיה נוהג לתת משכונות על חובותיו והיו גם מקרי שערוריות של נושים שבאו לתבוע חובותיהם. דבר שניתן גם הוא להיות מוסבר על ידי הוצאותיו על הנשים הללו. והרי זוהי ההתנהגות שמביא הרמ"א בשו"ע ס"י קנ"ד:

מי שהיה רועה זונות ואשתו קובלת עליו, אם יש עדים בדבר או שהודה י"א שכופין אותו לגרש.

וה"אגודה", שממנו מקור הדברים, כותב בזה:

ופסקתי שאם תביא עדים שהוא כן, יוציא ויתן כתובה. איבעית אימא קרא איבעית אימא גמרא ואיבעית אימא סברא. קרא דכתיב אם תקח נשים על בנותי. ואיבעית אימא גמרא דאמרין והוא דאפשר בסיפוקיהו. ובנדון זה כתיב ורועה זונות יאבד הון. ואיבעית סברא דגרע מכל הני דפרק המדיר.

וכפי שנראה בנידון דידן אכן נתקיים בו ממש האמור "יאבד הון", שנכנס בחובות ומתקשה בפרעונו. ואם כי האשה עובדת ומרויחה למזונותיה, מכל מקום אין ערובה שתוכל להתמיד בעבודה, והרי מעיקר הדין הוא חייב במזונות אשתו, וכן חייב הוא במזונות הבנות.

עוד קיים כאן הנימוק הראשון שבאגודה, שהוא מצד עצם העובד שאין אשה מסכימה שידבק באחרות (ועי' מש"כ בזה בפסד"ר כרך ה' עמ' 280, שכנראה שהוא הנימוק העיקרי). ומכל שכן שמצד החרם דרבינו גרשום ואף מטעם המנהג בארץ שיש לישא רק אשה אחת, ודאי אשה שנשאת לא על דעת כן נשאה. ולטענות האשה זו היתה הסיבה העיקרית לעזיבתה את הבית, וזה נוסף על טענתה בדבר התנהגותו האלימה של הבעל.

ואם כי הייחוס צב"י (ס"י קל"ג) מעלה, שמסתבר שבכגון דא צריך התראה, נראה שאין זה אלא בזנות על דרך מקרה, ולא כן בנידון דידן, שמתמיד באיוולתו. וגם אחר שהאשה עזבתו ועברה לבית הוריה - דבר שיכול להחשב כהתראה, ואף יותר מזה, - המשיך בדרכו הנילוזה, ובמקום לפייס את אשתו, ולהבטיח שלא יחזור על התנהגותו

